

जाहीरतीचे दर.

सालील पत्त्यावर चौकशी करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाचिवात' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(रगाल हंगील माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ' एव प्रधान: 'इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

वर्ष ७

पुणे, बुधवार, तारीख १८ जून, १९४१

अंक २५

सर्प तन्हेची कापड छपाई व रंगाई (Calico Printing and Dyeing) करणारा कारखाना.

'पायोनियर डाइंग हाऊस'

कोचाचे कापड (Casement cloth), दाराचे पडदे, टेबल कपड
इ. टिकाऊ रंगाचे, स्वदेशी तयार मिळतात. कारखाना:—
भिकारदास मारुती रोड, दातेघाडी, पुणे.

दि सदर्न निटिंग वर्क्स, लि.

[२६४ शनिवार, पुणे २.]

यांनी बनविलेली

“पूना होजिअरी”

उन्हाळ्यासाठी गंजीफ्रॉक, अंडरवेअर्स
वगैरे हरत-हेचा

जाळीचा माल

तयार होत आहे

आपल्या व्यापाऱ्याकडे चौकशी करा

ठेवी : सुदतीप्रमाणे ४॥ ते ६ टक्के
व्याजाने स्वीकारल्या जातात.

माहितीसाठी बरील पत्त्यावर लिहा.

रक्तवर्धक

अत्यंत शक्तिवर्धक

॥ रक्तवर्धक ॥

आयुर्वेद (३१) रसनाळा
पुणे लि. पुणे ५.

विविध माहिती

म्हैखर डॅप वर्ल्स लि.

१९३७ अखेर वरील कंपनीच्या व्यवहारास प्रारंभ झाला. पहिली दोन वर्षे अपुरे खेळते भांडवल, कमी येवसामुभी, इत्यादींमुळे विशेष चांगली गेली नाहीत. उत्पादनशक्ति आणखी वाढविण्यांत येणार आहे. १९३९ व १९४० मध्ये कंपनीला बरा नफा झालेला आहे.

डॉ. विन्स्टन चर्चिल

अमेरिकेतील रॉचेस्टर विश्वविद्यालय ब्रिटिश मुख्य प्रधान, मि. चर्चिल, ह्यास 'डॉक्टर ऑफ सिव्हिल लॉ' ही पदवी देणार आहे. रेडिओवर भाषण करून मि. चर्चिल ह्या पदवीचा स्वीकार करतील व त्यांचे तसे मि. नोब हॉल हे प्रत्यक्ष डिग्रीमा अमेरिकेत घेतील.

रिझर्व्ह बँकेचे नवीन डायरेक्टर

मि. सी. ई. जोन्स ह्यांची हिंदी रिझर्व्ह बँकेचे डायरेक्टर म्हणून नेमणूक जाहीर झाली आहे.

हिंदी सुद्ध-बँक

७ जून, १९४१ अखेर

३७ व्याजाचे रोखे

५३ कोटि रु.

बिन व्याजाचे रोखे

२ कोटि, ४९ लक्ष रु.

पो. ऑ. डिफेन्स सर्टिफिकेटे

२ कोटि, ८५ लक्ष रु.

ग्रेट ब्रिटनमधील अन्नपुरवठा

युद्ध सुरू होऊन आतां २१ महिने झाले असले तरी ग्रेट ब्रिटनमधील अन्नपुरवठा समाधानकारक आहे, असे लॉर्ड वूल्फन ह्यांनी आपल्या रेडिओवरील भाषणांत नुकतेच सांगितले.

सिंध लाइट रेल्वेज लि.

वरील कंपनीला मार्च, १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी ७९,३२१ रुपये नफा झाला. रेल्वेचे उत्पन्न घटले आहे व करभार वाढला आहे. गेल्या वर्षी मारवाडांत दुष्काळ पडला होता, तेथे धान्य नेण्याचे काम रेल्वेला मिळाले होते, त्यामुळे नफा ज्यास्त उरला होता.

मॅग्नानल सेव्हिंग बँक लि.

वरील बँक मुंबई येथे नोंदण्यांत आली आहे. तिचे मि. नानकचंद खोराणा हे मॅनेजिंग डायरेक्टर आहेत.

स्टोअरकीपरची कर्तव्ये

“स्टोअरकीपर हा पद्धतशीर विचाराचा व आचाराचा मनुष्य पाहिजे. तो मुख्यतः व्यवहारी पाहिजे. बर्फाळींमध्ये काम करण्याची संधि त्याला मिळालेली असली, तर फार उत्तम. जरूर तो माल भांडारांत ठेवण्याची त्याचेवर जबाबदारी आहे. फाजील साठा उपयोगी नाही, साठवणूक पद्धतशीर पाहिजे, खरेदी काढकसरीने होईल अशा रीतीने नवीन माल मागविता पाहिजे, हिशेब बिनचूक पाहिजे व महत्त्वाच्या वस्तू संपतांच त्या तात्काळ भरल्या पाहिजे. भांडारांतील मालाचे आगीपासून, गंजापासून व चोरीपासून संरक्षण केले पाहिजे. जरूर तो माल दाखल करणे व मालाच्या अभावी कामाची सोटी होऊ न देणे हे स्टोअरकीपरचे कर्तव्य आहे.”—मि. हेनरन, कॅप्टेन ऑफ स्टोअर्स, बी. वी. अँड सी. आय. रेल्वे, ह्यांचे भाषण.

सुद्धाग

युद्धामुळे भुइमुगाची निर्गत कमी झाली. परंतु त्याची लागवड मात्र गेल्या कांहीं वर्षांत वाढलेली आहे. ही लागवड कमी करण्याचा प्रचार व भुइमुगाचा उठाव वाढविण्याचा प्रयत्न हिंदुस्थान सरकार प्रांतिक सरकारांच्या सहायाने करणार आहे.

ट्रेझरी बिलोवर १३ आ. ९ पै व्याज

गेल्या आठवड्यांत हिंदी रिझर्व्ह बँकेने हिंदुस्थान सरकारची २ कोटि रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली, त्यांवर व्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. शे. १३ आ. ९ पै इतका पडला.

मुंबई येथील बँकिंग क्लिअरिंग हाउस

वरील क्लिअरिंग हाउसमध्ये ६ जून अखेर संपलेल्या आठवड्यांत १९ कोटि, ८३ लक्ष रुपये किंमतीच्या १,०८,३८९ चेक्सची देवघेव झाली.

आघातीवर नियंत्रण

एकूण ६८ जिनसांच्या आघातीवर हिंदुस्थान सरकारने मे, १९४० मध्ये नियंत्रण घातले. आतां आणखी ४९ जिनसांवर ते घालण्यांत आले आहे. म्हणजे, एकूण ११७ जिनसांची आघात नियंत्रित आहे. नव्याने ज्यांची आघात नियंत्रित केली आहे, अशांत लोणी, तूप, इंध, भाज्या, कॉफी, कोको, चॉकोलेट, कातडी सामान, छापील पुस्तके, नकाशे, चित्रे, कचिचे सामान, विजेचे दिवे, कटलरी, टायपरायटर्स, शिबण्याची थेंबे, विजेचे पंखे, फोटोची साधने, बस, सिमेंट, रंग, इ. जिनसा आहेत.

अंकित देशांकडून जर्मनीची संडणी

नोंबे ते फ्रान्स ह्या अंकित देशांकडून निरनिराळ्या स्वरूपांत जर्मनी १०५ कोटि पौडांची वार्षिक संडणी उकळीत आहे. गेल्या महायुद्धाचे अखेर जेल्या राष्ट्रांनी जर्मनीवर लादलेली संडणी अधिकांत अधिक १२६ कोटि पौंड होती !

बँक ऑफ इंग्लंडच्या गव्हर्नरस पोलिसमनचा सल्ला

बँक ऑफ इंग्लंडचे गव्हर्नर, मि. मॉंटग्यू नॉर्मन, शत्रूच्या बॉम्बमुळे बँकेच्या इमारतीचे शेजारी झालेल्या सडु्याची पाहणी करीत होते. व्यवस्थित दाढी राखलेल्या त्या गृहस्थाविषयी शेका येऊन एका पोलिसमनने त्यांस तेथे काय काम आहे असे विचारले. आपण एका बँकेत काम करीत असतो असे मि. नॉर्मन ह्यांनी उत्तर दिले. “तर मग बँकेचे कांही काम करण्यास तिकडे गेलांत तर बरे नाही कां होणार ?” असे पोलिसमनने त्यांस सुचवले.

युद्धोत्तर आर्थिक पुनर्वटना

युद्धसमाप्तीनंतर उत्पन्न होणाऱ्या औद्योगिक व व्यापारी परिस्थितीस तोंड देतां यावे म्हणून तिच्या संबंधातील प्रश्नांचा विचार करून उपाययोजना सुचवण्यासाठी हिंदुस्थान सरकारने अधिकाऱ्यांची एक समिती नेमली आहे.

गव्हाचे जागतिक उत्पादन

यंदाच्या हंगामाचे जागतिक उत्पादन (रशिया वगळून) गेल्या पांच वर्षांपेक्षा अधिक झाले आहे. युद्ध-परिस्थितीमुळे गव्हाचा आंतरराष्ट्रीय व्यापार बिघडून गेला आहे, आणि त्याचा बाजारभाव उतरला आहे.

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	२९०	सहाय-भारत सेवक समाज.	
२ युद्ध परिस्थिती आणि व्याजाचे दर ...	२९१	५ सांगली बँक लि. ...	२९४
३ शेअर आणि रोखे ह्यांचा बाजार ...	२९२	६ मध्य प्रांतातील सहकारांची परिस्थिती ...	२९५
४ स्फुट विचार ...	२९३	७ पवित्र मंदिरात चहनाचे प्रश्ने ...	२९५
हिंदू-असहिद वाटाघाटी-मि. चर्चिल हार्थे विजयी मायण-अमेरिकेचे युद्ध-		८ उदाच्या पोटातील अफू ...	२९५
		९ क्रीडा साहित्याचे हिंदू-स्थानांत उत्याद ...	२९६
		१० निवडक बाजारभाव ...	२९८

अर्थ

बुधवार, ता. १८ जून, १९४१

युद्धपरिस्थिती आणि व्याजाचे दर

युद्धाचे परिस्थितीत सरकारचा म्हणजे राष्ट्रीय सर्व वेद्युत्तार वाढतो आणि पुरवठ्याचे मानाने भांडवलास अधिक मागणी उत्पन्न झाल्यामुळे त्याची किंमत अर्थात व्याजाचे दर ह्यांमध्ये वाढ होते. करांच्या मार्गाने आपले उत्पन्न वाढवण्याची शिकस्त सरकार करते. परंतु त्याने कार्यभाग होत नाही आणि सार्व-जनिक कर्जाचा अवलंब करणे त्यास प्राप्त होतें. कर आणि कर्ज ह्यांशिवाय उत्पन्नात वाढ करण्याचा तिसरा एक मार्ग सरकारास खुळा असतो आणि तो म्हणजे चहनाचा विस्तार होय. तारणावांचून कागदी चहाने व्यवहारांत सेव्हण्यास सर्व थोडा लागून (सर्व नाहीच म्हणून तरी चालेल) वाटेल तेवढा पैसा सरकारास उभा करता येतो सर्रा, परंतु हा उपाय अत्यंत अनिष्ट असा आहे हे येथे लक्षांत ठेवले पाहिजे. विनतारणी चहनाचा प्रसार करण्याचा मोह सरकारने आवरला नाही तर त्याचे दुष्परिणाम त्यास तात्काळ भोगावे लागतात. फाजील चहनाच्या पुरवठ्यामुळे बाजारभाव चढतात, मजूरीचे दर वाढवावे लागतात, उद्योगधंद्यांस अधिक सर्व येतो आणि सरकारास युद्धसामुग्री चढीच्या किंमती देऊन सरेदी करावी लागते. जनतेची रहाणी महागाची झाल्याकारणाने देशामध्ये असमाधान पसरते आणि ही गोष्ट युद्धाच्या हद्दीने अनिष्ट ठरते. हा कडु अनुभव मागील युद्धांत आल्यामुळे त्यापासून सरकारांनी योग्य तो बोध घेतला आहे आणि चहनाच्या पुरवठ्याविषयी आणि कर्जाचे बाबतीत सावधगिरीचे धोरण स्वीकारले आहे.

पदार्थांच्या किंमती निश्चित करणे, सहाय्यापिण्याच्या जिनसांच्या वापरास मर्यादा घालणे, शिल्लकी भांडवलाचा ओष युद्धोपयोगी घंघे व सार्वजनिक कर्जे ह्यांचेकडे वळवून घेणे इत्यादि उपायांनी सरकार स्वतःस जरूर असलेला पैसा आकर्षू शकते. जनतेस रोजच्या सर्चास लागणाऱ्या पैसास मर्यादा बसली म्हणजे तिची बचत होणे अपरिहार्य आहे आणि ह्या भांडवलाचा विनियोग करण्याचे इतर मार्ग उपलब्ध नसल्याने ते सरकारी तिजोरीत कर्जाच्या स्वरूपात जातें. लोकांच्या प्राप्तीकरी मोठ्या भागाची बचत होईल अशी परिस्थिती निर्माण करून ती

आपल्याकडे लेंचणे ह्या सरकारी धोरणाचा परिणाम भांडवलाचा पुरवठा आणि त्यास असलेली मागणी ह्यांचा मेळ बसण्यात होतो आणि त्या योगाने व्याजाचे दर मर्यादित रहातात. चालू युद्धांत व्याजाचे दर चढले नाहीत ह्या गोष्टीचे रहस्य वरील विवेचनावरून ध्यानांत येईल. जर्मनीमध्येहि व्याजाचे दर हळुहळु उतरवण्यांत आले आहेत. त्या देशांत युद्धपूर्वीहि जनतेच्या जीवनाचे नियंत्रण सरकारने केले होतें, हे प्रसिद्ध असून युद्धकाळांत तर ते नियंत्रण अधिक तीव्र झाले आहे. प्रसिद्ध केलेले असे जर्मन राष्ट्राचे कर्ज युद्धाचे प्रारंभी ३,७३२ कोटि मार्क होतें ते गेल्या सप्टेंबरमध्ये ६,९६६ कोटि मार्क झाले आणि आतां ते ८,००० कोटि मार्कांच्या घरांत गेले असले पाहिजे. तथापि, व्याजाचे दर चढण्याचे ऐवजी उतरले आहेत, ह्याची कारणे वर नमूद केली आहेत.

व्याजाचे दर उतरण्याच्या विरुद्ध तक्रारी होतात त्या विमा मंडळ्या व व्याजाच्या उत्पन्नावर जमणारा वर्ग ह्यांचेकडून होतात. आपले ठेवीवरचे आणि थावाच्या कर्जांवरील व्याजाचे दर कमी-अधिक करून बँका आपल्या व्यवहाराची घडी विस्कटू देत नाहीत. विमा मंडळ्यांस व्याजाचे उत्पन्न कमी मिळते आणि त्यांच्या धंद्यास परिस्थिती प्रतिकूल होते. ही गोष्ट सर्रा असली तरी एकंदर राष्ट्राच्या गरजा आणि युद्धसर्वांची निकड ही लक्षांत घेतली असतां हलके व्याजाचे दर समर्थनीयच ठरतात. युनायटेड किंग्डम ट्रेजरन्स अँड जनरल प्रोव्हिडेंट इन्स्टिट्यूशन ह्या संस्थेच्या समेत भाषण करतांना सर अर्नेस्ट बेन ह्यांनी हलक्या व्याजाच्या दावाविषयांच्या सरकारी धोरणावर प्रतिकूल टीका केली, ह्यासंबंधाने एफर्नामिस्ट ह्या इंग्रजी साप्ताहिकाने आक्षेप प्रदर्शित केले आहे. सर अर्नेस्ट ह्यांचे म्हणणे असे आहे की एक टक्क्याने व्याजाचा दर कमी करून सरकारने राष्ट्रीय सर्वांत फारच थोडी काटकसर केली आहे. अल्प मुदतीचीं कर्जे मोठ्या प्रमाणांत फाटवीं लावल्यामुळे विनमुदतीच्या सरकारी रोख्यांस मर्यादित मागणी येत आहे आणि व्याजाचे दर चढीचे असते तर सरकारास कर्जांच्या द्वारे अधिक पैसा सहज मिळाला असता. सर अर्नेस्ट बेन ह्यांची ही विचारसरणी सत्युक्तिक नाही. जनतेच्या जवळचा पैसा आकर्षून घेण्यास तीन टक्क्यांच्यावरील व्याजाच्या उंच दराचे आभिष जरूर नसता तो दर चार किंवा पांच टक्के ठेवणे म्हणजे सरकारने आपला सर्व विनाकारण वाढवणे आणि राष्ट्राच्या डोक्यावरचा देण्याचा बोजा जड करणे होय. जनतेच्या प्राप्तीचा विनियोग सरकारी नियंत्रणामुळे मर्यादित झाला असतां लोकांच्या हातांत बचत अधिक राहते आणि तिची विव्हेवाट करण्याचा सावजनिक कर्जांत तो पैसा गुंतवणे एवढाच मार्ग लोकांस मोकळा रहातो. अशा स्थितीत सरकारने व्याजाचे दर कां उतरवू नये आणि कांही लोकांस अधिक व्याज कां देत रहावे ? आम्ही वर दर्शविल्याप्रमाणे जर्मनीतहि सरकारी कर्ज-रोख्यांचे व्याजाचे दर कमी करण्यांत आले आहेत. सरकारास कमी व्याजाने पैसा कर्जांक मिळत असतां त्याने व्याजाचा दर चढीचा ठेवणे केव्हांहि शहाणपणाचें होणार नाही.

धुबई येथील व्हेटरिनी कॉलेज

धुबई येथील व्हेटरिनी कॉलेज हे हिंदुस्थानांतील तत्सम कॉलेजांतील सर्वांत जुने कॉलेज आहे. ते १८८६मध्ये स्थापन झाले. मि. जॉन हेन्री स्टील हे त्याचे पहिले प्रिन्सिपॉल होते. त्याच जागेवर रा. ब. फडके हे १९३२ ते ३७ पर्यंत होते.

झेअर आणि रोखे ह्यांचा बाजार

भागांची खरेदी-विक्री

डिव्हिडंड जाहीर करण्यापूर्वी काही दिवस कंपनी आपल्या भागांच्या तबादिलींचे काम बंद ठेवतात. हे काम ज्या दिवसापासून बंद असते त्या दिवशी भाग धारण करणाऱ्यांसच डिव्हिडंड मिळते. म्हणून, त्या दिवसापासून डिव्हिडंड देईपर्यंतच्या मुदतीमध्ये भागांची किंमत बाजारात उरते ती कम-डिव्हिडंड असते; म्हणजे किंमतीमध्ये डिव्हिडंडचा अंतर्भाव झालेला असतो. ह्याचा अर्थ, भाग विकत घेणारा भागाच्या किंमतीतून डिव्हिडंडची रकम उणे करून पैसे देतो व भाग विकत घेणारास डिव्हिडंड कंपनीकडून मिळते. डिव्हिडंड वॉरंटला कंपनीने सरकारास नफ्यावरील कर भरलेला आहे अथवा ती भरील, अशा अर्थोचे एक सर्टिफिकेट जोडलेले असते. भाग विकणारास ह्या सर्टिफिकेटचा उपयोग करून रिफंड घेतां घेणार नाही, कारण भागाची विक्री कम-डिव्हिडंड झाली व डिव्हिडंड जाहीर झाले त्यावेळी तो भागांचा मालक नव्हता. भागांची खरेदी करणाराच ह्यावेळी मालक होता. भागाची विक्री करणाराने हे सर्टिफिकेट योग्य श्रेरा मारून दलालामार्फत खरेदीदाराकडे पोचते केले पाहिजे. वायथाचे व्यवहारांत हेलकवि साणारे प्रमुख जेअर्स म्हणजे आयर्न व कॉटन मिल्सचे भाग होत. इतर कंपन्यांच्या भागांच्या किंमती ह्या भागांच्या आंदोलनावरडुकुम बहुधा कमी-अधिक होतात. व्यक्तिः भागांच्या किंमतीत चढउतार होण्याची कारणे इतर आणखी असणार, हे उघड आहे.

सरकारी कर्जरोखे

हिंदुस्थान सरकारने व प्रांतिक सरकारांनी वेगवेगळ्या वेळी काढलेली कर्जे असतात, त्यांची वर्गीनी किंमत विवक्षित वेळी परत यावयाची असते व त्यांचा व्याजाचा दरहि निश्चित असतो. हिंदुस्थान सरकारची काही कर्जे इंग्लंडमध्येहि उभारलेली होती, त्यांचे आतां हिंदीकरण करण्यांत आलेले आहे. सरकारी कर्ज-रोख्यांवरहि व्याज वर्षातून दोनदां दिले जाते व ते देतांना प्रातिवरील कर कापून घेतला जातो. काही कर्जरोख्यांच्या व्याजावर प्रातिवरील कर नाही. सरकारी रोख्यांत गुंतवलेले भांडवल कायम टिकते व त्यावरील व्याज निश्चितपणे व वकशीरपणे मिळते. विमा कंपन्यांना आपल्या जिंदगीपैकी काही ठराविक भाग सरकारी रोख्यांत गुंतवावाच लागतो व बँकाहि आपला शिल्लकी पैसा रोख्यांतच बव्हंशी गुंतवितात. सरकारी रोख्यांचे रोख रकमेत रूपांतर करण्यास वेळ लागत नाही व खर्चाहि फार येत नाही. त्यांचे तारणावर कर्जहि तात्काळ मिळे शकते. ह्या सर्व कारणांमुळे सरकारी रोख्यांची खरेदी-विक्री अतिशय मोठ्या प्रमाणावर चालते. कित्येक दलाल रोख्यांच्या खरेदी-विक्रीचाच धंदा केवळ करतात, परंतु रोख्यांचा व्यवहार न करणारे दलाल जवळ जवळ नाहीतच. समजा, "अ" गिन्हाइकास ३३% च्या ५० हजारांच्या सरकारी प्रॉमिसरी नोटा घ्यावयाच्या आहेत. त्याची ऑर्डर तो "ब" दलालास १८ मार्च १९४१ रोजी देतो. "ब" हा "क" दलालाकडून शेकडा ९५ रु. २ आ. दराने त्याच दिवशी त्या विकत घेतो व "अ" ला ९५ रु. ४ आ. द्याचा फार पाठवून देतो. २ आणे हे कमिशन असते. हिशेब साळीलप्रमाणे केला जातो.

५० हजारांचे रोखे दर शेकडा

९५ रु. ४ आ. १ महिना व १७

दिवसांचे साठलेले व्याज (ह्या रोख्यांवर १ फेब्रुवारी व १ ऑगस्ट रोजी व्याज दिले जाते.)

रु.

२२८-७-४

उणे रुपयास ३२ पै ह्या

दराने इनडूम टॅक्स

३८-९-६

१८९-१२-१०

अने यावयाची रकम

४७,८१४-१२-१०

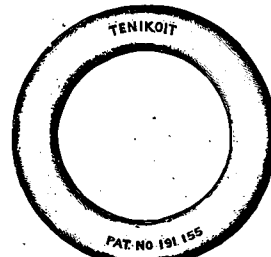
२३ टक्क्यांच्या रोख्यांच्या खरेदी-विक्रीप्रमाणेच इतर रोख्यांचे व्यवहार होतात. जेअर्सचे वायथाचे व्यवहार होतात त्याच पद्धतीने रोख्यांचे वायथाचे होतात; फरक इतकाच की, जेअर्सच्या बाबतीत सेटलमेंट मासिक असते ती येथे पाक्षिक असते व जेअर्सच्या व्यवहाराप्रमाणेच तफावत दिली-घेतली जाते. बद्दला व्यवहारहि केला जातो. सरकारी कर्जरोख्यांच्या किंमतीत चढउतार फार होत नाही ह्यांचे कारण व्याज, मुदत इत्यादि गोष्टी निश्चित असतात. तथापि पैशांच्या बाजारातील परिस्थिति, राजकीय स्थित्यंतरे, दीर्घ अथवा अल्प मुदतीच्या कर्जास मांगणी इत्यादि गोष्टींचे प्रतिबिंब रोखे बाजारांत पडते. (ई. म. जे. च्या मासिकावरून)

मोटारोच्या उत्पादनाचे नियंत्रण

अमेरिकेतील मोटारगाड्यांचे उत्पादन येत्या ऑगस्टपासून शेकडा २० टक्क्यांनी कमी करण्यांत यावयाचे आहे. मोटार कारखान्यांतील कामगारांची विमाने व रणगाडे ह्यांचे कारखान्यांत बदली केली जाईल.

सुद्धाच्या धोक्याचा मालाचा विमा

जुलै, ऑगस्ट व सप्टेंबर १९४१ ह्या त्रिमाहांत वरील विम्याच्या हल्यांचा दर, दर शेंभर रुपयांस दरमहा एक आणा, असाच कायम राहील; त्यांत वाढ होणार नाही.

व्हॅलीथॉल्स, रोनिफॉट रिंग्ज, बॅडमिंटनची फुले, कॅम्बोर्ड्स, पत्ते, पी. टी. शूज, सिंगींग घंटेसु, बॉल्स, वेगवेगळे सामान किरायात-शीर रीतीने मिळव्याचे एकमेव ठिकाण म्हणजे—

साठे-स्पोर्ट्स,

डेक्कन जिमखाना पोस्टाजवळ, पुणे ४.

स्फुट विचार

हिंदू-ब्रह्मदेश वाटाघाटी

ब्रह्मदेशांत अलीकडे हिंदी लोकांच्या तेथील वास्तव्या विरुद्ध लोकमत अनिष्ट रितीने व्यक्त झाले आहे. सिडोनप्रमाणे ब्रह्मदेशाची औद्योगिक व व्यापारी प्रगति हिंदुस्थानांतून तिकडे गेलेल्या कामगारांच्या व धंदेवाल्यांच्या धाडसातुळे झाली आहे. पण आर्थिक मंदी व बेकारी हांच्या योगाने हा दोन्ही देशांत हिंदी लोकांच्या जाण्यास प्रतिबंध केला जावा अशी जोराची मागणी होत आहे. ब्रह्मदेश हा देशापासून विभक्त करण्यांत येण्यापूर्वीच हा प्रश्नास तोंड लागले होते आणि त्याची चौकशी एका कमिशनने केली होती. त्यानंतर हिंदी लोकांच्या विषयी ब्रह्मी जनतेच्या मनातील आढी ब्रह्मदेशांत झालेल्या दंग्यांत स्पष्टपणे उघड झाली. न्यायमूर्ति ब्राउंड ह्यांनी त्या दंग्यांची चौकशी केली तेव्हा त्यांस असे आढळून आले की, ब्रह्मी जनतेच्या डोळ्यांत हिंदी कामगार व धंदेवाले संलत होते आणि त्यांची संख्या कमी केली जावी व त्यांच्या आयातीवर निबंध घालण्यांत यावे अशी तिची मागणी होती. हिंदुस्थान व ब्रह्मदेश हांच्या मधील ज्ञेयसंबंध कायम रहाण्याचा हद्दीने ब्रह्मी लोकांच्या हा भावनेचा विचार होण्याची आवश्यकता न्यायमूर्ति ब्राउंड ह्यांनी प्रतिपादली होती. त्यांच्या सूचनेप्रमाणे मि. बँक्सट्र ह्यांनी चौकशी करून रिपोर्ट सादर केला आहे. त्याचा विचार हिंदुस्थान सरकार व ब्रह्मदेशाचे सरकार दोघेहि करीत आहेत. हिंदुस्थान सरकारने मध्यवर्ती कायदेमंडळाच्या समासदांची स्टॅटिंग एमिग्रेशन कमिटी आहे तिचा ब्रह्मदेशाचे नावतांत सल्ला घेतला. सरकारने स्वतःच्या घोरणाची दिशा ठरविली आहे ती कमिटीस मान्य आहे असे समजते. ब्रह्मदेशांत जे हिंदी लोक कायमचे रहिवाशी झाले आहेत त्यांस न्यायाने वागवण्यांत आले पाहिजे असा सरकारचा आग्रह आहे. हिंदी लोकांनी ब्रह्मदेशांत जाऊन गर्दी करू नये हे सल्ल आहे आणि त्यासंबंधात काही बंधने घालण्यास हरकत नाही असे त्यांचे म्हणणे आहे. हिंदी सरकारचे मंत्री, सर गिरिजाशंकर बाजपेय आणि इतर अधिकारी ब्रह्मदेशास तेथील सरकारच्या प्रतिनिधींशी वरील प्रश्नांची चर्चा करण्यास गेले आहेत आणि त्यांच्या वाटाघाटीचा निकाल हा देशास समाधानकारक असा होईल अशी अपेक्षा आहे.

मि. चर्चिल ह्यांचे विजयी भाषण

क्रीटमधून ब्रिटिश फौजा काढून ध्याल्या लागल्या त्याची कारणे आतां प्रसिद्ध झाली आहेत. तथापि, इंग्लंडमध्ये त्या नाबतौत बरीच प्रतिकूल टीका होऊन मंत्रिमंडळास तिला उत्तर देणे प्राप्त होतें. कॉमन्स सभेत हा उत्तराची जबाबदारी मुख्य प्रधान, मि. चर्चिल, यांचेवर अर्थातच येऊन पडली. ती त्यांनी यशस्वी रितीने पार पाडली आणि कॉमन्स सभेचा मंत्रिमंडळावरील विश्वास टूट केला ह्याचें श्रेय त्यांचा स्पष्टवक्त्रेपणा व ब्रिटिश जनतेचा समजसपणा ह्यास दिलें पाहिजे. भूमध्य समुद्राच्या पूर्वाभागांत चाललेल्या युद्धांतला क्रीटमधील लढाई हा एक भाग आहे हा हद्दीने तिच्याकडे पाहिलें पाहिजे असे ते म्हणाले. क्रीटच्या लढाईतुळे हिटलरचे सराकमधील हाचेपेच फसले व त्या लढाईत जर्मनीचेहि अतोनात नुकसान झाले आहे ही गोष्ट लक्षांत ठेवली पाहिजे. लष्करी अधिकारी व मंत्रिमंडळ ह्यांनी विचार-

विनियम करून एखाद्या लढाईचा वेत केला आणि विशिष्ट कारणांतुळे तिच्यामध्ये अपेक्षेप्रमाणे यश आले नाही तर लागलीच त्या लोकांवर टीकाकारांनी तुटून पडावे हे योग्य नाही. ही विचारसरणी मि. चर्चिल ह्यांनी कॉमन्ससभेतुळे मांडली. क्रीटमध्ये न्यूझीलंडचे सैनिक मोठ्या प्रमाणांत सपले ह्याविषयीच्या भडक बातम्या प्रसिद्ध करून शत्रूने लोकप्रतांत फूट पाडण्याचा प्रयत्न चालवला होता. त्यांस मि. चर्चिल ह्यांनी प्रस्तुत युद्धांत इंग्लंडचे सैनिक पार मोठ्या प्रमाणांत कामास आले आहेत हे आकडे देऊन सिद्ध केले. एकंदरीने ब्रिटिशांची युद्धांत निश्चितपणाने प्रगति चालली आहे हेहि त्यांनी दाखवून दिले. लोकांच्या मनांत भडक्या अपेक्षा उत्पन्न न करता व त्यांस नाउमेद न करता वस्तुस्थितीचे चित्र रंगवण्यांत मि. चर्चिल ह्यांचा हातसंढा आहे हे त्यांनी आपल्या भाषणाने पुन्हा एकवार सिद्ध केले. त्यांचा निश्चय व करारीपणा दुर्दैव आहे आणि त्यांच्या हातीं ब्रिटिश राष्ट्रचे नेतृत्व सध्याच्या आणीबाणीच्या प्रसंगी आले आहे, ही सुदैवाची गोष्ट आहे, असे म्हटले पाहिजे.

अमेरिकेचे युद्धसहाय

हिटलरशाहीच्या विरुद्ध इंग्लंडला युद्धसहाय सर्व प्रकारांनी देण्याचा आपला निश्चय मि. रूझवेल्ट ह्यांनी अनेक वेळां जाहीर केला आहे. त्याच्या विरुद्ध जर्मनीने तक्रार केली असून जपानलाहि ते घोरण नापसंत आहे; कारण अमेरिका चीनला उघड रितीने मदत देत आहे. मि. रूझवेल्ट ह्यांनी इंग्लंडला दिल्या जाणाऱ्या सहायाची माहिती प्रसिद्ध करतांना काढलेले उद्गार महत्त्वाचे आहेत. लडाऊ सामान इंग्लंड व चीन हा देशांस जाऊन पोहोचिले ह्याविषयी आपण खबरदारी घेऊं असे त्यांनी निश्चून सांगितले आणि जर्मनीच्या त्या संबन्धातल्या धमक्यांस भीक घालणार नाही असे सुचवले. बहादुराचीं जहाजे अमेरिकेकडून इंग्लंडला पुरवण्यांत येत आहेत. नवीन जहाजे बांधणे, इंग्लंडचीं जुनीं जहाजे दुरुस्त करणे इत्यादि कामासाठी पैशाचा पुरवठा होत आहे. गेल्या वर्षाच्या पहिल्या पांच महिन्यांत इंग्लंडला जितकी विमाने व विमानांचीं इंजने पुरवण्यांत आली होती त्यांच्या दसपट व बारापट विमाने व इंजने चालू वर्षाच्या पांच महिन्यांत पुरवली गेली असल्याची माहिती मेसिडेट रूझवेल्ट ह्यांनी दिली आहे. त्याचप्रमाणे दारूगोळा, तोफा, बंदुका इत्यादि सामुग्रीहि मोठ्या व वाढत्या प्रमाणावर अमेरिकेकडून इंग्लंडला पोहोचती करण्यांत आली आहे. जर्मनीस माहितीचा उपयोग करता येऊं नये हा वेताने पण तपशीलवार रितीने हा नाबतौतले आकडे त्यांनी प्रसिद्ध केले आहेत. त्यांच्या प्रताने युद्धसामुग्री पुरवठ्यांतून महत्त्वाची गोष्ट म्हटली म्हणजे हिटलरशाहीच्या पाहानास भरपूर सहाय करण्याचा अमेरिकन राष्ट्राचा निर्धार, ही आहे.

भारत सेवक समाज

कै.वा. नामदार मोसले ह्यांनी १९०५ साली स्थापलेल्या भारत सेवक समाजाने राष्ट्रसेवा देशकार्याच्या अनेक क्षेत्रांत अव्याहत रितीने चालवली आहे हे ह्या संस्थेच्या १९४०-४१ विषयीच्या वृत्तांतानुसृत दिसून येते. १९ जून हा ह्या समाजाच्या स्थापनेचा दिन असल्याने त्या निमित्ताने त्याने चालवलेल्या कामगिरीचा गौरवपूर्वक उल्लेख करणे आवश्यक आहे. सांपत्तिक आणि इतर अडचणीस तोंड देऊन भारत सेवक समाजाच्या समासदांनी

राष्ट्रीय हिताचे प्रश्न हातीं घेऊन स्वार्थत्यागपूर्वक ते सोदवण्याचे प्रयत्न चालू ठेवले आहेत याबद्दल त्यांचें अभिनंदन केले पाहिजे. राजकीय, सामाजिक, आर्थिक व शैक्षणिक कार्य समाजाचे समासद देशाच्या निरनिराळ्या प्रांतांत करित आहेत. ग्रामसुधारणा व हरिजनांची उन्नति हे राष्ट्रीय कार्य जितकें महत्त्वाचे आहे तितकेंच तें अवघड आहे. परंतु आपल्या समाजाचें उच्च राष्ट्रीय ध्येय होण्यापुढें ठेवून त्याचे समासद ह्या कार्याचा पाठपुरावा करित आहेत. १९४०-४१ सालच्या भारत सेवक समाजाच्या कार्याच्या वृत्तांतावरून ह्या संस्थेच्या मागील सांपत्तिक अढचणी उत्पन्न झाल्या आहेत आणि तिच्या उत्पन्नांत तूट आलेली आहे असें दिसतें. भारत सेवक समाजाच्या महत्त्वाच्या कार्याकडे लक्ष देऊन तिला द्रव्यसहाय्य देणें देशाच्या हिताविषयी आस्था बाळगणाऱ्या लोकांचें व धनिकांचें कर्तव्य आहे.

दि सांगली बँक लि., सांगली

वरील बँकेचा ३१ डिसेंबर, १९४० अखेरचा २४ व्या वर्षाचा अहवाल बँकेच्या ता. ४ जून रोजी भरलेल्या वार्षिक सभेने मंजूर केला. बँकेचें सर्व भाग भांडवल (२ लक्ष रु.) वसूल झालेले आहे. जनरल रिझर्व्ह ५५ हजार रुपये, संशयित व बुडीत कर्जासंबंधी रिझर्व्ह २२३ हजार रुपये, इमारतफंड ४० हजार रुपये, इनव्हेस्टमेंट फंड २० हजार रुपये, इत्यादि मिळून १ लक्ष, २८ हजारचे फंड आहेत. नोकरांचा प्रॉ. फंड ११३ हजार रुपयांचा आहे. ठेवीची रकम २४३ लाखांपर्यंत गेली आहे. अहवालाच्या सालांत ठेवी सुमारे ६ लाखांनी वाढल्या व म्हणून ठेवीचे व्याजाचे दर बोर्डाला कमी करावे लागले. बँकेजवळ इतर बँकांत ७३ लक्ष रुपये शिल्लक असून तिचे १२ लक्ष, ९१ हजार रुपये सरकारी रोखे, ट्रेझरी बिलें, पो. ऑ. कॅश सर्टिफिकेटें इत्यादींत गुंतविलेले आहेत व ३० हजारचे कंपन्यांचे भाग आहेत. ६ लक्ष, ८९ हजार रुपये कर्जाक दिलेले आहेत. संशयित व बुडीत कर्जासंबंधी फंडाची बँक योग्यप्रकारे वाढ करित आहे. मंगळवेढें, विल्डिन्डन कॉलेज व तुपारी येथे बँकेने शाखा उघडल्या. म्हणजे, तालुक्याच्या सर्व ठिकाणी बँकेच्या शाखा झाल्या आहेत. शाखांची संख्या आठ आहे. अहवालाचे वर्षअखेर बँकेस मागील सालचा पुढे ओढलेला शिल्लकी नफा धरून ३७,३२२ रुपये नफा झाला, रथांतून रिझर्व्ह फंडांत ७,५०० रुपये, इनव्हेस्टमेंट फंडांत २,५०० रुपये, संशयित व बुडीत कर्जाफंडांत ५,०६८ रुपये, कॉर्टिजेट फंडांत १,१०० रुपये, डिब्लिंडेड ईकलायझेसन फंडांत १,७०० रुपये, ज्युविली फंडांत ५०० रुपये, धाप्रमाणें रकमा टाकून बँकेने ७% डिब्लिंडेड व १% बोनस दिलें आहे. बँकेची प्रगति उत्कृष्ट होत आहे. चालू वर्ष हे बँकेचें ज्युविली वर्ष आहे, तेव्हा तिच्या उत्कर्षाचा दुसरा टप्पा आतां सुरू होईल. रावसाहेब एच. बी. कुलकर्णी, बी. ए. हे बँकेचे अध्यक्ष असून श्री. पी. एस. मोकाशी हे मॅनेजर आहेत.

हिंदी इनकमटॅक्स कायद्यांत दुरुस्ती

इनकमटॅक्स अॅक्टचा अंमलबजावणीत दिसून येणाऱ्या अढचणी दर करण्याचे उद्देशानें त्या कायद्यांत काही दुरुस्त्या सुचविण्यांत येणार आहेत. हे दुरुस्त्यांचें बिल मध्यवर्ती असेंलीच्या येत्या अधिवेशनांत दाखल केले जाईल.

एकाची अपरंपार

श्रीमंती—

म्हणजे हजारो गरीब कुटुंबांची धुळधाण!

कोंकणच्या नयनरम्य पार्ष्भूमिावर नवयुगचें

नवीन सामाजिक चित्र

अमृत

: दिग्दर्शक : : कथासंवाद : : फोटोग्राफी
विनायक : : खांडेकर : : पां. नाईक

: मूल्का :

मीनाक्षी, ललितता पवार, बेबीदीवी, बाबूराव पेंढारकर, साळवी, दामुअण्णा मालवणकर, मा. विठ्ठल आणि विनायक.

मिनव्हा, पुणें—

४ था

आठवडा

★

रोज ६। व १०

झानि. रवि. सोम. जादा सेठ ३। मा.

'पिअरलेस' प्रकाशन

मध्यप्रांतांतील सहकारी परिस्थिति

दि मेहेकर को. सं. बँक लि.

वरील बँकेचा १-७-१९३७ ते ३०-६-१९४० अखेरचा अहवाल आमचेकडे आला आहे. गेल्या तीन वर्षांत बँकेचे भागीदारांस एकहो अहवाल सादर करता आला नाही. ह्या बँकेच्या परिस्थितीवरून मध्यप्रांत वगडांतील सहकारी चळवळीच्या परिस्थितीची उत्कृष्ट कल्पना येईल, म्हणून तिची माहिती आम्ही विस्ताराने देत आहोत:—

“गेल्या तीन वर्षांत प्रांतातील सहकारी चळवळीत अत्यंत महत्त्वाच्या घडामोडी झाल्या. कांहीं बँकांनी आपले व्यवहार बंद केले. त्यामुळे ठेवीदार वर्ग गडबडून गेला व चालू बँकेतील ठेवीही काढून घेण्याचा त्यांनी उपक्रम सुरू केला. सहकारी चळवळीचे तारू सहकावर आपटून बुडवत, तरतें किंवा कोणत्या दिशेकडे वहात जातें याची कल्पनाच करता येणें अशक्य होतें. परिस्थितीची भीषणता व लोकांची निकडीची मागणी लक्षांत घेऊन प्रांतिक सरकारने श्री. रा. रा. दादासाहेब मोठे यांच्या अध्यक्षतेखाली एक चौकशी कमिटी नेमली. चौकशीकमिटीचे प्रतिवृत्त व त्यावरील सरकारी शिफारशी प्रसिद्ध होईपर्यंत बँकांनी आपल्या सभा भरवू नयेत असा मे. रजिस्ट्रारसाहेबांनी सर्व बँकांना सल्ला दिला व त्याला अनुसरून सर्वसभा स्थगित केल्या गेल्या. चौकशी कमिटीचा रिपोर्ट शास्त्रानंतर प्रांतिक सरकारने आपल्या शिफारशी व त्यावरवर एक निर्णायक योजना प्रसिद्ध केली. सदरहू सरकारी योजना आपल्या बँकेला लागू न झाल्यामुळे, या साली मासुली वहिवाटीप्रमाणें व बँकेच्या पोटनियामाप्रमाणें आज रोजी सभा भरविण्यांत येत आहे. दुसऱ्या पुढकळशा बँकांच्या सभा स्थगित केल्या गेल्या असता ह्या बँकेची सभा भरत आहे ही लक्षांत घेण्यासारखी महत्त्वाची गोष्ट आहे. वरील कारणांमुळे गेल्या तीन वर्षांच्या बँकेच्या कामकाजाचा अहवाल आढावा व नफा-तोखाचे पत्रकासह आपणापुढें आज सादर करण्यांत येत आहे.”

बँकेकडे गेल्या तीन वर्षांत आलेल्या व बँकेतून परत गेलेल्या ठेवीचे आंकडे (रु.) साठे दिले आहेत:—

वर्ष	मुदतीच्या ठेवी		सेव्हिंग ठेवी	
	आल्या	गेल्या	आल्या	गेल्या
१९३७-३८	५२,४१८	५३,२४०	३३,०२९	४४,१२७
१९३८-३९	११,३९२	४९,५५६	३६,७८३	४२,६९७
१९३९-४०	१००	८८,७६२	१०,९१२	४१,९९६

वरील आकड्यांवरून मेहेकर बँक केवढ्या दिव्यांतून पार पडली, तें दिसून येईल. “नवीन ठेवी घेणें अजिबात बंद झाल्यामुळे पेट्यांकडून येणारी कर्जवसुली, जमिनीची विक्री, या दोन गोष्टींवरच बँकेने भवितव्य बव्हंशीं अचलवून आहे. “ठेवीदारांनीं भराभर ठेवी काढण्याकरितां जी सुरवात केली त्याकरितां गंगाजळीचा बँकेस उपयोग करावा लागला.” ३०-६-१९३८ रोजी गंगाजळीची रकम ६८,८१९ रुपये होती ती ३०-६-१९४० अखेर २२,३२२ रुपये झाली. बँकेला १९४०-४१ मध्ये ८६,४८१ रुपयांच्या, १९४१-४२ मध्ये २३,३१३ रुपयांच्या, १९४२-४३ मध्ये १,०५,४०५ रुपयांच्या, १९४३-४४ मध्ये ९,८४१ रुपयांच्या व

१९४४-४५ मध्ये १०० रुपयांच्या मुदतीच्या ठेवी परत करावयाच्या आहेत. “जमीन ठेवण्यांत मुळीच फायदा नाही, म्हणून बँकेने शक्य तितकी जमीन रोस किंमतीला विकण्याचे ठरविले आहे व त्या प्रयत्नांत यशही बरे आले आहे. ज्या सभासदांनी वसूल दिला, त्यांना पुनः कर्ज देण्यांत आले.”

“ठेवीदारांच्या सर्व ठेवी व हिद्यांचे भांडवल सर्व परत केल्यावर देखील बँकेजवळ ९६,३१४ रुपये शिल्लक राहतात. ठेवी करितां हिद्यांचे भांडवलही जबाबदार आहे. संस्था चालू असे तोपर्यंत हिद्यांचे भांडवल परत मागतां येत नाही. सबब देण्याचे वाजूस दाखविलेली हिद्यांच्या भांडवलाची रक्कम हिशोबांतून तूर्त वगळणें जरूर आहे. तशी ती वगळली तर बँकेच्या देण्यापेक्षां घेणें १,५४,७३६ रुपयांनीं जास्त आहे.”

नवीन ठेवींचा अभाव, जुन्या ठेवींची फेड, पेट्यांची दुःस्थिति, वसुलीचे अंशमाधानकारक प्रमाण, पेट्यांचा ढिलाईचा कारभार, इत्यादि अडचणींतहि मेहेकर बँकेने अत्यंत सावधगिरीने संस्थेचा कारभार चालविला आहे, हें भ्रूणभाव आहे. बँकेच्या अडचणीतून ती नीटपणे पार पडेल असा विश्वास बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्सना वाटत आहे, तो योग्य असाच आहे. बँकेची सांपत्तिक स्थिति आहे ह्या परिस्थितींत समाधानकारक वाटेल. सध्याची मंदी जाऊन बँकेची भरभराट होवो, असे आम्ही इच्छितो.

पवित्र मंदिरांत चहाचा प्रवेश

त्रिचनापल्ली येथील श्रीरंगम देवालय प्रतिशय पवित्र म्हणून सुप्रसिद्ध आहे. त्या देवळांत चहाचा प्रवेश कसा झाला, ह्याची माहिती ताच्या इंडियन टी बुलेटिनमध्ये प्रसिद्ध झाली आहे. चहाच्या प्रचारास देऊळहर्षित परवानगी मिळण्यास आजूबाजूचे सनातनी लोक विरुद्ध होते, परंतु देवालयाच्या व्यवस्थापकांनी ती परवानगी दिली. देवालयांच्या आचारांतच चहाची सोयी देवालयाच्या व्यवस्थापकांचे हस्ते उघडण्यांत आली. चहाची सवय लागल्याने लोकांचे कल्याणच होईल, ह्या खात्रीनेच इंडियन टी मार्केट एक्सपॅन्शन बोर्डास देवालयाचे आचारांत चहापानाचा प्रसार करण्यास परवानगी देण्यांत आली, असे त्यांनी आपल्या भाषणांत सांगितले. देवालयाच्या एका विश्वस्तानेहि, चहाच्या प्रसारास देवालयाचे अधिकारी मदत करतात, असे सांगितले. ह्या सोलीतून उपाध्यायांस चहा देण्यांत येतो व त्यांचा किंवा इतर जुन्या वळणाचे लोक गिरवितील, अशी टी-एक्सपॅन्शन बोर्डाची अपेक्षा आहे.

उंट्याच्या पोटांतील अन्न

उंट्याच्या पोटांतून मादक द्रव्यांच्या पेट्या नेऊन त्यांचा चोरून व्यापार करणारे लोक हजिमतमध्ये बरेच आहेत, परंतु कोणत्या उंट्यांच्या पोटांत तीं द्रव्ये लपविलेली आहेत, हे सोपून काढणें तेथील सरकारास आजवर शक्य नव्हतें. कमी किंमतीच्या उंट्यांस भारी किंमत आली, तरी त्यांचे मालक उंट विकण्यास तयार होत नसत, ह्यामुळे शंका येऊं लागली. असे कांहीं उंट मारून त्यांचे पोट काढले, तेव्हां आंत मादक द्रव्ये लपविलेली आढळली. २५० ग्रॅम वजनापर्यंतची अन्न अशा तऱ्हेने उंट्यांच्या पोटांत मारुं शकते व त्यांस त्रास न होतां चाळतां व काम करतां येतें. “क्षु” किरणांच्या सहाय्याने उंट्यांच्या पोटांचे परीक्षण करण्याचे आतां इजिप्शन सरकारने ठरविले आहे.

क्रीडासाहित्याचें हिंदुस्थानांत उत्पादन

सिआलकोटचे महत्त्व

पश्चिमात्य सेवक हिंदुस्थानांत सेवळे जाऊ लागल्यापासून त्या सेवळांच्या साहित्याचें उत्पादन केंद्र म्हणून सिआलकोटची प्रसिद्धी आहे. अगदीं पूर्वी लोखंडाच्या वस्तुसामी सिआलकोटची स्याति होती; मोगल अमदानीत तेथें कपास कापड व तंबू ह्यांचें उत्पादन होऊं लागलें; नंतर कागदाच्या उत्पादनास प्रारंभ झाला आणि आतां सेवळांच्या साहित्याचें तें उत्पादन केंद्र झालें आहे. ह्या धंधावर सुमारे ५० हजार लोकांची उपजीविका चालते. सुमारे तीन ते चार हजार कारखाने तेथें चालू असून त्यांतील तीस कारखाने लिमिटेड कंपन्यांचे आहेत.

सिआलकोट येथें हा धंदा काम सुरू झाला, ह्याची हकीकत मनोजक आहे. १८७७ सालीं मि. डग्लस हा एका पलटणीचा अधिकारी ह्या नात्याने सिआलकोटला आला, तेव्हां त्याने येतांना टेनिसची एक बॅट आणली. एका दिवशीं त्याने आपल्या पलटणीमधील नूरदिन नांवाच्या मिस्त्रीस, "तुला बॅट दुरुस्त करतां येईल काय?" असें विचारलें, तेव्हां त्यानें "नाही" असें सांगितलें. तथापि, मि. डग्लस ह्यांच्या उत्तेजनाचें त्यानें ह्या कामांत लक्ष घातलें. पुढें, नोबारा येथील एका कॅम्पनेनें मि. डग्लस ह्यांजकडे काही बॅटी मागितल्या, त्यांतच ह्या धंधाच्या प्रारंभाचें सवें मूळ आहे. मि. डग्लस ह्यांनीं नूरदिनकडून तुतीच्या झाडाच्या लाकडाची एक बॅट करवून घेतली व ती त्यानें कॅम्पनकडे पाठविली. त्या कामाचे मिस्त्रीस १५ रुपये मिळाले. त्यानें पुढें आपणखी सहा बॅटी करून ९० रुपये कमावले. कांहीं वर्षांनीं, त्यानें आपली नोकरी सोडून देऊन बॅटी करण्याचाच किफायत-शील धंदा सुरू केला. फसलदिनाशीं मिस्त्रीच्या मुलीचें लग्न झालें. तेव्हांपासून फसलदिनहि ह्या धंधांत लक्ष घालू लागला. मेसर्स युबेरॉय लि. चे प्रमुख कै. सरदार गंडासिंग हे त्यावेळीं शाळेंतील विद्यार्थी होते, त्यांनीं नूरदिनकडे ५ रुपये पगारावर कार-कुनी परकरी. नूरदिनच्या मिन्हाइकांचे पत्ते त्यांनीं टिपून घेतले. नूरदिनच्या मृत्यूनंतर गंडासिंगानें मूळ मालकाच्या मुलाकडे १०० रुपयांपेक्षा कमी पगारावर काम करण्याचें नाकारलें व स्वाभाविकपणेंच त्यास नोकरी सोडावी लागली. पुढें फसलदिन व त्याचा भाऊ हातवि विठ्ठल येऊन हा धंदा मोडक-ळीस आला. ही संधी साधून गंडासिंगनें आपल्या बंधूच्या मद-तांनें "दि पंजाब स्पोर्ट्स वर्क्स" ची स्थापना केली. पुढें दोघे भाऊ स्वतंत्र झाले. १९१० सालीं गंडासिंगनें विलायतचा प्रवास करून हिंदी भाषास व्यापारेपेठ मिळविण्याची सटपट केली.

इंग्लंडमधील कंपन्यांनीं गंडासिंगास उत्तेजन दिलें व गंडासिंगांचे कारखान्यांत अनेक प्रकारचा माल निर्यात लागला. गंडासिंगांनीं १९१० सालीं आपल्या फर्मचे नांव बदलून "युबेरॉय अँड कंपनी" हें नवें नांव घेतलें. त्याची १९२५ सालीं लिमिटेड कंपनी झाली.

"युरोपियन वेल्सेस"

क्रिकेटच्या बॅटी तयार करण्यास त्यांनीं पुढें प्रारंभ केला.

पूर्वी क्रिकेटचे चेंदू फक्त भिरत येथेंच हबीबुल्ला यांचे कारखान्यांत तयार होत असत. हबीबुल्ला व त्याचा कारकून गणेशीलाल ह्यांचा सटका उद्भूत गणेशीलाल गंडासिंगांकडे आला व तेथें त्यानें "नॉर्थन इंडिया बॉल मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनी" काढली. पुढें गंडासिंगांनीं हि

चेंदूच्या उत्पादनास प्रारंभ केला. ह्या चेंदूची इंग्लंडकडे मोठ्या प्रमाणावर निर्यात होऊं लागली. बॅटमिंटनच्या फुलांच्या उत्पादनासहि सिआलकोट येथें नंतर सुरवात झाली. फुलांचीं पिसें इंग्लंड, फ्रान्स व पोलंड येथून आणून त्यांचीं फुले करून तीं विक्रीसाठीं पुनः युरोपकडे पाठविण्यांत येऊं लागली. गंडासिंगांनीं आपल्या कंपनीत कांहीं युरोपियन नोकरीस ठेवून "युरोपियन देखरेखीसाठीं चालू-लेला कारखाना" अशी आपल्या धंधाची जाहिरात केली व युरोपियन अधिकारी वर्गांत मिन्हाइक मिळवले. सहाजिकच, युबेरॉय लि. ला लष्करी पलटणीस माल पुरविण्याचा एकमेवा-द्वितीय अधिकार मिळणें सुलभ झालें.

हिंदी मालाच्या परराष्ट्रीय बाजारपेठा

चालू युद्धास प्रारंभ होतां क्षणींच मालाची निर्यात बंद होऊन अनेक कामगार बेकार झाले. सिआलकोट येथें तयार होणाऱ्या टेनिस व बॅटमिंटन बॅटीपैकी ९०% बॅटी इंग्लंड, अमेरिका इत्यादि देशांकडे निर्यात होतात. अमेरिकेची व्यापार अद्याप चालू आहे. परंतु युरोपकडे माल आतां जात नाही. टेनिसच्या बॅटीच्या तारांच्या उत्पादनापैकी ५०% उत्पादन मेसर्स स्टॅंझेलझी ही ब्रिटिश कंपनीच एकटी विकत घेते. तारांची निर्यात आतां अर्थातच बंद आहे. लक्षावधि फुटबॉल, रग्बी बॉल, बाल्केट बॉल, ब्लॉली बॉल, इत्यादि युद्धापूर्वी निर्यात होत असत. हॉकीच्या काठ्यांचे उत्पादनापैकी २५% उत्पादनाची निर्यात ऑस्ट्रेलिया, अमेरिका, इंग्लंड, न्यूझीलंड, इत्यादि देशांकडे होत असे. पूर्वं गोलाघातच हा सेवक विशेष लोकप्रिय असल्याकारणानें, हॉकीच्या काठ्यांचे उत्पादनास युद्धामुळे अडचण आलेली नाही. क्रिकेटच्या बॅटीचें उत्पादन आतां फारच मंदावले आहे. युद्धापूर्वी क्रीडासाहित्यापैकी ९०% सामान इंग्लंडमधून हिंदुस्थानांत येई. जपान व अमेरिका ह्या देशांतून अजून माल येतो. सिआलकोट येथील कामगारवर्गांत संघटनेचा पूर्ण अभाव आहे व कामगारांची परिस्थिति अत्यंत वाईट आहे. युद्धामुळे धंदा मंदावून कामगार पोटापाण्यास मुकणार, इतक्यांत लष्करी सारत्याकडून आजारी माणसांस लागणाऱ्या लहान फळ्या करण्याची ऑर्डर सिआलकोटला मिळाली. कुन्हाडीच्या मुठी, तंबू टोकण्यासाठी लाकडी हातोडे, हिंदी वैमानिकांसाठी गळज्जू, इत्यादींचें उत्पादन आतां सिआलकोटला मोठ्या प्रमाणावर चालू आहे. शक्वच्छेदनाची उप-करणेहि तेथें होऊं लागली आहेत. क्रीडासाहित्याच्या परदेशी निर्यातीचे आकडे साली दिले आहेत, ते उद्बोधक आहेत:—

सेवळाच्या सामानाची निर्यात

वस्तू	१९३०	१९३८	१९३९
हॉकीच्या काठ्या	८२,२५९	६९,९७४	६५,८६३
क्रिकेट बॅटी	१,२९,१३३	२,०२,९८४	२,२९,५५०
टेनिस बॅटी	१,६५,०००	२,०२,२५४	२,०५,३४२
टेनिस तारा	८,२७७	१३,७९९	१,५७०
फुटबॉल इ.	२२,६२४	३,२०,१७०	३,६९,१७२
बॅटमिंटन	७८,९९४	१,५६,५६६	२,५७,२५३
रगत	३,०६,३५७	२,९०,५७७	३,३६,८२२
हॉकी व क्रिकेट बॉल	५३,२२५	६९,०२५	७०,२५९
एकूण	९,२२,६७६	१३,२१,५२९	१२,८०,०७०

Willington College, Sangli.

Reopens for the academic year on 20th June 1941. The registration of names commenced on 6th June. The College provides for instruction in the Arts and Science Courses in the first two years, for B. A. Degree courses, Pass and Honours, and for post-graduate instruction. About a hundred seats are available in the College Hostels. Healthy surroundings, inexpensiveness and efficiency are the special features of the College.

The Tuition fees are Rs. 60 per term, and the room rent per term is Rs. 12 for a double room and Rs. 15 for a single room. Further information can be had on application.

Separate accommodation for lady students is available in the Sakhubai Gokhale Hostel on the College premises.

V. K. GOKAK,
Principal.

Deccan Institute of Commerce, Poona.

(Recognised by Government).

Opens for the 1941-42 Session on Monday the 16th June, 1941. Students coached up for the following Examinations :

1. Government Diploma in Commerce (G. D. C.)
2. D. Com. Diploma of the Indian Merchants' Chamber, Bombay, in Specialised Company Secretarial, Banking, Insurance, Accountancy and Business Organisation.
3. London Chamber of Commerce.
4. The Indian Institute of Bankers (for Bank employees only).
5. R. A. (1st Part) for Graduates only.
6. G. D. C. & A. (Government Diploma in Co-operation and Accountancy) for Graduates only.

Special arrangements in SHORTHAND & TYPEWRITING. Highly qualified and experienced staff. Admission upto 15th July. For particulars see personally or apply to :

592/3 Budhwar Peth, }
Opp. New English School, }
Poona. } SECRETARY.

कोरोना पोर्टेबल विक्रमों आहे.

कोरोना पोर्टेबल टाइपरायटर उत्तम स्थितीतला खासगी कामासाठी वापरलेला, विक्रमों आहे.

"क्ष" Co अर्थ.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुख्य शाखा : इलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत भांडवल	: रु. १०,००,०००
विक्रीस काढलेले भांडवल	: रु. ५,००,०००
सपलेले भांडवल	: रु. ३,७९,७००
वसूल झालेले भांडवल	: रु. १,८९,८५०
एकूण खेळते भांडवल	: रु. ३१,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. धों. कु. साठे	श्री. मा. रा. जोशी
श्री. न. ग. पवार	श्री. श्री. गो. मराठे
श्री. त्र्यं. वि. रानडे	श्री. र. चि. सोहोनी
श्री. वा. पु. वर्दे	मि. फ. दो. पदमजा

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची खरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४० अखेर पुऱ्या होणाऱ्या वर्षी द. सा. द. शेंकडा ४ टक्के फरमाफ डिविडेंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले
मॅनेजर.

सधुमेहावरील
औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, करल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.
१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

K. K. & Co.

Photographic Dealers
POONA.

निवडक बाजारभाव

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर, १९३५ पासून)	%
सरकारी आणि निमसरकारी रोखे	
५% करमाफ लोन (१९४५-५५)	१११-३
४% १९४३	१०४-४
३% बिनमुदत	१५-१५
३% १९४०-५०	१०२-१२
३% (१९९३-९५)	९५-६
३% १९४८-५२	९७-८
४% पोस्ट ट्रस्ट (लाभ मुदत)	१०८-०
४% मुंबई म्युनिसिपल (लाभ मुदत)	१०७-८
४% व्हेस्टर कर्ज (१९५३-६३)	११५-०
५% व्हेस्टर कर्ज (१९५५)	१२५-०

मंडळ्यांचे भाव

(कंसातील पहिला आकडा मागाची दर्शनी किंमत, दुसरा आकडा वसूल झालेले मांडवल व कंसांमत्तचा आकडा वार्षिक डिफिंडंड दर्शवितो.)

बँका

बँक ऑफ इंडिया (१००-५०) ११%	१४३-०
बँक ऑफ बरोडा (१००-५०) १०%	१०८-८
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५०-२५) ८%	४४-८
इंटरिअल बँक (५००) १२%	१५८-०
पब्लि प्रो. को. बँक (५०) २ रु.	५३-८
रिझर्व्ह बँक (१००) ३%	१०४-८

बीज

बॉन्ड ट्रेन्चे ऑर्गि. (५०) ३३%	१३२-१२
कराची (१००) ९%	२१३-१२
पुणे इलेक्ट्रिक (१००) ९%	२१३-१२
टाटा पाँवर ऑर्गि. (१०००) ५%	१५८५-०
आंध्र व्हॅली ऑर्गि. (१०००) ५%	१६२०-०

रेल्वेज

बॉन्ड-बारामती (१००) ४%	१०४-८
पाचोरा-जामनेर (१००) ३%	६३-०
अहमदाबाद प्रांतज (५००) १३%	८९३-१२
तापी व्हॅली (५००) ८%	६४७-८

इतर

बेलापूर शुगर (५०) १० रु.	२०१-८
इन्व्हेस्टमेंट ट्रस्ट (१००-५०) २ रु.	४४-०
शिंया स्टीम (१५) १ रु.	१९-१४
न्यू इंडिया विमा (७५-१५) ३ रु. ८ आ.	४४-८
ओरिएंटल विमा (२००) १२५ रु.	४,२००-०
टाटा आयर्न ए. मे. (१५०) ६%	२१५-१०
टाटा आयर्न ड्यु. मे. (१००) १८ रु. १० आ.	१५२-०
टाटा आयर्न ऑर्गि. (७५) १५ रु.	३६६-०
टाटा आयर्न डिफर (३०) ७५ रु. ११ आ. ३ पे.	१८५५-०
असोसिएटेड सिमेंट (१००) ५ रु.	१३९-०

सोने-चांदी

सोने (मिटर) प्रत्येक तोळ्यास	४२-३-०
चांदी प्रत्येक १०० तोळ्यांस	६२-१३-६

मुंबई इलाख्यातील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानी

असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह
बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी-सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग
९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारामती (जि. पुणे)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा (" सातारा)	१९ विरमगांव (" अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर (" ")	२० धुळे (" प. सातारा)
४ कन्हाड (" ")	२१ दोंडाईचे (" ")
५ तासगांव (" ")	२२ शिरपूर (" ")
६ किलोस्करवाडी (" ")	२३ शहादे (" ")
७ शिराळे (" ")	२४ नंदुर्यार (" ")
८ कोरगांव (" ")	२५ साकी (" ")
९ बाई (" ")	२६ शिंदखेडे (" ")
१० अहमदनगर (" अहमदनगर)	२७ तळोदे (" ")
११ शेवगांव (" ")	२८ मालेगांव (" नाशिक)
१२ कोपरगांव (" ")	२९ संदापा (" ")
१३ बेलापूर (" ")	३० कळवण (" ")
१४ राहुरी (" ")	३१ लासलगांव (" ")
१५ भिवंडी (" दाणे)	३२ नांदगांव (" ")
१६ पालघर (" ")	३३ दोहद (" पंचमहाल)
१७ कल्याण (" ")	३४ फालोड (" ")

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यातील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणी हुंडीचा
व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्प-
न्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेडऑफिस अगर् शाखा-
कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

राहणेची व भोजमाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपती चौक

व्यवस्थापक

सरकारी डिप्लोमा मिळाल्यानंतर पुढील प्रॅक्टिस व वॅडिकेक्षण घेऊन
जर्निमन टेलर व्हा.
मुदत सहा ६ महिने, फीसह सर्व खर्च ६० रु., अगदी नवीन विद्यार्थ्यांस
फीसह सर्व ११० रु. मुदत १ वर्ष
परराडकर टेलर्स अॅकेडमी, ६७९ सदाशिव, पुणे.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

. . Raviwar Peth, Saraff Bazar, . .
POONA CITY.

अर्थशास्त्र

लेसका—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे
पुस्तकाच्या सुमारे १००; किंमत १ रुपये
या ग्रंथात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतचें विवेचन केले
आहे.

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
२ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
३ व्यापारी उलाढाली

**महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.**

वंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स
तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला

बँका आणि त्यांचे व्यवहार

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व श्री. श्री. वा. काळे

दुसरी आवृत्ति

या पुस्तकांत बँकांची घटना, व्यवहार व कामकाजाची पद्धति यांचे सोपपत्तिक विवेचन अत्यंत सोप्या भाषेत केलेले असून बँकांनी आपला व्यवहार सुरक्षितपणे व फायदेशीर रीतीने कसा करावा या बाबतींत अनेक महत्त्वाच्या व उपयुक्त सूचना केल्या आहेत. चलन, हुंडणावळ, आधुनिक तऱ्हेच्या बँका, मध्यवर्ती बँका, सहकारी बँका, सावकारी धंदा, ठेवी, डिस्काँट व कर्जे इत्यादि महत्त्वाच्या प्रचलित व व्यावहारिक विषयांची सांगोपांग चर्चा त्यांत आली आहे. सध्याच्या परिस्थितींत प्रत्येक महाराष्ट्रीय नागरिकास बरील प्रश्नांची माहिती अत्यावश्यक असल्याने मुद्दाम त्यांचे बोधपद विवेचन या पुस्तकांत केले आहे. विषयाची मांडणी व विवेचनपद्धति सुलभ असल्यामुळे सदर पुस्तक सर्वसाधारण वाचकांसहि उपयुक्त होणार आहे. किंबहुना, त्यांचेकरितांच ते सहेतुक लिहिले आहे, असे म्हणण्यास हरकत नाही. सबब, बँकांचे मागीदार, ठेवीदार, डायरेक्टर, गिन्हाइक, व्यवस्थापक आणि नोकर यांनी विशेषतः हें पुस्तक अवश्य वाचावे.

दुसऱ्या आवृत्तीत आवश्यक त्या नवीन माहितीची भर घालणारी अनेक प्रकरणे समाविष्ट केली असून रिझर्व्ह बँकेने सुचविलेल्या कायद्याच्या मसुद्याचे विवेचनहि त्यांत आलेले आहे.

किंमत १ रु. ८ आ. टपालखर्च वेगळा.

पुस्तकें मागविण्याचा पत्ता:—(१) व्यवस्थापक, अर्थ ग्रन्थमाला, पुणे ४.

(२) को-ऑपरेटिव्ह बुक डेपो, ९ बेक हाउस लेन, फोर्ट, मुंबई.

रिसबूड ब्रदर्स, टेलर्स

वक्तशीरपणा व फिटिंग ह्याची गॅरंटी

Prop. M. V. Risbud, B. A.

सदाशिव पेठ हौदानजीक, पुणे २.

महिलांचे भरतकाम व विणकामाच्या सामानाचें दुकान

एम्ब्रॉयडरी मार्ट

६१६, शनवार पेठ, पुणे २.

हें पत्र पुणे, पेठ मासुडा घ. नं. ११५११ आर्यभूषण छापसान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्से, यांनी छापिले व रा. श्रीपाद रामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधवास,' मासुडा, घ. नं. ६२४११३, पुणे शहर, येथे मसिद्ध केले.